

Slutreplik: Frivillighet kommer inte att fungera

Svenska Dagbladet den 18 mars 2021

Debattörer ifrån Färingtofta Norra och Svenskt Landskapsskydd menar att mitt förslag att kommunalisera fastighetsskatten på vindkraftverk bäddar för "osämja och splittring" inom kommunerna. Till att börja med kommer regeringen troligtvis föreslå att det kommunala vetot tas bort. Det går inte att tolka regeringens nytillsatta utredning på något annat sätt. Regeringen har dessutom på förhand redan fått medhåll av Energimyndigheten och Naturvårdsverket. Att då avvisa ett förslag där det kommunala vetot faktiskt kan bevaras är kanske inte helt genomtänkt, eftersom ett upphävt veto skulle minska de närboendes inflytande ytterligare.

Däremot närmar sig debattörerna en ur demokratiskt hänseende viktig punkt: Många av Sveriges kommuner består av en kärna med relativt hög befolkningstäthet där det inte är möjligt att bygga vindkraft, med omkringliggande mer glesbefolkade områden. För en lokal beslutsfattare kan det vara kortsiktigt frestande att tillstyrka en etablering givet att majoriteten av de röstberättigade bor i kärnan, trots att de närboende motsätter sig tillstyrkan. Det är därför tänkbart att reglera ersättningen så att (åtminstone en stor andel av) fastighetsskatten på vindkraft tillfaller de närboende, även om de lokala beslutsfattarna själva borde inse det långsiktiga värdet av detta. Jag utgår i övrigt ifrån att de lokala beslutsförfattarna i första hand kommer att tillstyrka de ansökningar där de närboende godtar den ekonomiska compensationen.

Vidare, menar debattörer ifrån Ekomodernisterna att mitt förslag inte behövs alls, eftersom investerarna själva lika gärna kan ingå frivilliga kontrakt med kommunerna eller de närboende, en så kallad bygdepeng. Det stämmer inte. Energimyndigheten har klargjort att det enligt kommunallagen är olagligt för kommuner att kräva ekonomisk compensation i gengäld för ett godkännande, vilket i princip omöjliggör en förhandlingsprocess. Dessutom visar flera rapporter att de försök som ändå har gjorts ofta inte fungerar i praktiken. Handläggningstiderna blir onödigt utdragna, många projekt blir överklagade, och i slutändan får många projekt avslag. Det förekommer även att utlovade bygdepengar inte delas ut.

Det finns även två mer grundläggande teoretiska orsaker till att sådana förhandlingar ändå inte kan antas leda till samhällsekonomiskt effektiva investeringar, oavsett kommunallagen samt risken att kommunala beslutsfattare erbjuds mutor. För det första, finns det ingen lag som skyddar de närboende ifrån merparten av de skador som vindkraftverken orsakar, exempelvis minskade fastighetsvärden (det finns ett visst skydd genom miljöbalken, men endast för de mest uppenbara skadorna, som höga ljudnivåer). Hade en sådan lag funnits, hade varje närboende kunnat förhandla direkt med investeraren istället för att lägga resurser på en parallell förhandling tillsammans med andra invånare och kommunen. På samma sätt tvingas investeraren föra parallella förhandlingar med samtliga motparter. Väldefinierade rättigheter och låga transaktionskostnader är förutsättningar för att förhandlingar ska kunna leda till samhällsekonomiskt effektiva investeringar inom verksamheter som medför skada för lokalsamhället, villkor som alltså här inte uppfylls. Detta visades redan på 1960-talet av ekonomipristagaren Ronald Coase. För det andra, försvåras förhandlingen ytterligare av att den endast sker en gång med varje part. Om vi rent hypotetiskt antar att en omförhandling hade behövt ske varje år, hade parterna med tiden antagligen lärt sig att förhandla mer effektivt. Att

upprepade interaktioner ofta är nyckeln till effektiva kontrakt då äganderätter är dåligt definierade visades redan på 1970-talet av ekonomipristagaren Elinor Ostrom.

Vidare, menar samma debattörer att en kommunalisering av fastighetsskatten på just vindkraftverk skulle snedvrider konkurrensen relativt andra kraftslag. Principiellt sett har de delvis rätt, givet att kommunerna skulle ha vetorätt för investeringar även i andra typer av miljöförstörande kraftslag såsom vattenkraften. Däremot är vattenkraften i princip redan utbyggd. Därför är det ur samhällsekonomiskt hänseende mindre viktigt hur dessa investeringar beskattas. Jag vill dessutom poängtera att en omfördelning av skatteintäkter mellan stat och kommun inte utgör någon samhällsekonomisk förlust, vilket debattörerna verkar tro.

Slutligen vill jag poängtera att min artikel inte handlar om den totala nivån på vindkraften. Den totala nivån styrs i första hand av lagen om elcertifikat. Mitt förslag syftar istället till att åstadkomma en samhällsekonomiskt effektiv lokalisering av den vindkraft som kommer att byggas i framtiden, oavsett den totala volymen.

Erik Lundin